

Một số vấn đề lý luận về giảng dạy nội dung giáo dục địa phương theo Chương trình Giáo dục phổ thông 2018 ở tiểu học

Trương Thị Cẩm Vân*

*Học viên Cao học – Trường Đại học Trà Vinh

Received: 2/8/2024; Accepted: 10/8/2024; Published: 22/8/2024

Abstract: From the research results, through the article, the author presents some theoretical issues about teaching local educational content according to the 2018 general education program in elementary schools.

Keywords: Teaching local educational content, primary schools.

1. Đặt vấn đề

Theo chương trình giáo dục phổ thông (GDPT) 2018, thì nội dung giáo dục địa phương (GD ĐP) cấp tiểu học là những vấn đề cơ bản hoặc thời sự về văn hoá, lịch sử, địa lí, kinh tế, xã hội, môi trường, hướng nghiệp,... của địa phương bổ sung cho nội dung giáo dục bắt buộc chung thống nhất trong cả nước, nhằm trang bị cho HS những hiểu biết về nơi sinh sống, bồi dưỡng cho HS tình yêu quê hương, ý thức tìm hiểu và vận dụng những điều đã học để góp phần giải quyết những vấn đề của quê hương. Ở cấp tiểu học, nội dung GD ĐP được tích hợp với HĐTN. Ở cấp THCS và cấp THPT, nội dung GD ĐP có vị trí tương đương như các môn học khác. Căn cứ chương trình GDPT, UBND tỉnh, thành phố trực thuộc trung ương quy định tiêu chuẩn, quy trình biên soạn, thẩm định, chỉnh sửa tài liệu về nội dung GDĐP; chỉ đạo việc tổ chức biên soạn, thẩm định tài liệu về nội dung GD ĐP theo hướng dẫn của Bộ GD&ĐT. Bên cạnh đó, nhiệm vụ giáo dục lịch sử, địa lí địa phương cần gắn liền với giáo dục thể hệ trẻ biết trân trọng những giá trị truyền thống và rút ra những bài học trong cuộc sống hôm nay. Gắn với thực hiện mục tiêu chiến lược quốc gia về bảo vệ Tổ quốc, GDQP-AN, bảo tồn phát huy giá trị di sản văn hóa truyền thống.... Đây là nhiệm vụ rất cấp thiết và mang ý nghĩa thực tiễn sâu sắc trong giai đoạn hiện nay

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Mục tiêu giảng dạy CT GDĐP ở tiểu học

Chương trình GDPT ban hành theo thông tư 32/2018/TT-BGDĐT ngày 26/12/2018 (CTGDPT 2018) nêu rõ “Nội dung giáo dục của địa phương là những vấn đề cơ bản hoặc thời sự về văn hóa, lịch sử, địa lý kinh tế, xã hội, môi trường, hướng nghiệp... của địa phương bổ sung cho nội dung giáo

dục bắt buộc chung thống nhất trong cả nước, nhằm trang bị cho HS những hiểu biết về nơi sinh sống, bồi dưỡng cho HS tình yêu quê hương, ý thức tìm hiểu và vận dụng những điều đã học để góp phần giải quyết những vấn đề của quê hương”. Tại mục giải thích thuật ngữ, thông tư 32/2018/TT-BGDĐT nêu rõ: “Chương trình môn học và HĐGD: là văn bản xác định vị trí, vai trò môn học và hoạt động giáo dục (HĐGD) trong thực hiện mục tiêu giáo dục phổ thông, mục tiêu và yêu cầu cần đạt, nội dung giáo dục cốt lõi của học và HĐGD ở mỗi lớp học hoặc cấp học đối với tất cả HS trên phạm vi toàn quốc, định hướng kế hoạch DH môn học và HĐGD ở mỗi lớp và mỗi cấp học, phương pháp và hình thức tổ chức giáo dục, đánh giá kết quả giáo dục của môn học và HĐGD”. Trong chương trình GDPT2018, chuẩn kiến thức, kĩ năng được hiểu là “các yêu cầu cơ bản, tối thiểu về kiến thức, kĩ năng của môn học hoặc HĐGD mà HS cần phải và có thể đạt được, là căn cứ để các nhà khoa học giáo dục biên soạn sách giáo khoa, quản lý DH, đánh giá kết quả giáo dục ở từng môn học, HĐGD góp phần bảo đảm tính thống nhất, tính khả thi trong chương trình GDPT mới; đảm bảo chất lượng và hiệu quả giáo dục tốt nhất. Xác định chuẩn kiến thức, kĩ năng môn học không phải chỉ đơn thuần nhắc lại những hướng dẫn đã có trong chương trình giáo dục mà là trên cơ sở những hướng dẫn đó, xác định một cách cụ thể phương hướng, cách thức, mức độ... đạt chuẩn kiến thức, kĩ năng các môn học trong điều kiện, hoàn cảnh cụ thể của nhà trường ở hiện tại cũng như trong tương lai”. Xác định mục tiêu nội dung GD ĐP thông qua HĐGD trải nghiệm và các môn học chính là cụ thể hóa mục tiêu của chương trình GDPT2018, đảm bảo yêu cầu cần đạt đối với nội dung giáo dục của địa phương được tích

hợp trong HĐTN (hiểu biết về môi trường sống, rèn luyện phẩm chất, năng lực HS tiểu học) và trong DH các môn học (Tiếng Việt, Đạo đức, Tự nhiên và Xã hội, Toán, Lịch sử và Địa lí.) cấp tiểu học.

Việc xác định mục tiêu về giảng dạy nội dung GD ĐP theo chương trình GDPT2018 ở tiểu học, được thực hiện trên cơ sở xây dựng ma trận nội dung kiến thức, yêu cầu cần đạt của Tài liệu giáo dục địa phương cấp tiểu học do các tỉnh, TP trực trung ương biên soạn theo hướng dẫn của Bộ GD & ĐT. Trong đó thể hiện các mạch nội dung, yêu cầu năng lực cần đạt, tính kết nối với Chương trình GDPT tổng thể; đảm bảo tích hợp ngang trong từng lớp học và tích hợp dọc theo từng cấp học; đáp ứng quan điểm tích hợp và phân hóa của Chương trình GDPT tổng thể theo trục: thế giới - khu vực - quốc gia - địa phương và đảm bảo là một bộ phận không thể thiếu của Chương trình GDPT tổng thể 2018. Trong chương trình GDPT tổng thể 2018, mục tiêu giáo dục tiểu học đề ra là: “giúp HS tiểu học hình thành và phát triển những yếu tố căn bản nhất đặt nền móng cho sự phát triển hài hòa về thể chất và tinh thần, phẩm chất và năng lực; định hướng chính vào giáo dục về giá trị bản thân, gia đình, cộng đồng về những thói quen, nền nếp cần thiết trong học tập và sinh hoạt của cuộc sống”.

2.2. Tầm quan trọng và ý nghĩa của giảng dạy CTGDĐP ở tiểu học

Giáo dục địa phương ở cấp tiểu học có vị trí rất quan trọng và rất có ý nghĩa, nhằm giúp cho HS mở rộng hiểu biết cơ bản về văn hóa, lịch sử truyền thống, các vấn đề về địa lý - kinh tế, hướng nghiệp, chính trị - xã hội và môi trường của địa phương nơi sinh sống. GD ĐP sẽ tạo điều kiện để HS được phát triển hài hòa về cả thể chất lẫn tinh thần; bên cạnh đó cũng giúp hình thành các năng lực cốt lõi và phẩm chất mà HS cần đạt, được quy định trong chương trình GDPT2018 của Bộ Giáo dục và Đào tạo, đó là: năng lực tự chủ và tự học, năng lực giao tiếp và hợp tác, năng lực giải quyết vấn đề và sáng tạo; các phẩm chất: yêu nước, nhân ái, chăm chỉ, trung thực, trách nhiệm.

Giáo dục địa phương giúp phát triển cho HS năng lực thiết kế và tổ chức hoạt động, năng lực thích ứng với cuộc sống, năng lực định hướng nghề nghiệp, năng lực tìm hiểu tự nhiên và xã hội, vận dụng kiến thức (tự nhiên, văn hóa, xã hội) vào thực tiễn, ứng xử với tự nhiên phù hợp với yêu cầu cần phát triển bền vững và bảo vệ môi trường tại địa phương.

2.3. Nội dung giảng dạy CTGDĐP tại các trường tiểu học

Nội dung GD ĐP cấp tiểu học được thiết kế thành các chủ đề trải nghiệm với mục tiêu nhằm nâng cao hiểu biết và kinh nghiệm sống của HS trong các lĩnh vực để giúp HS có cơ hội vận dụng kiến thức đã học vào giải quyết vấn đề trong thực tiễn đời sống hàng ngày mà HS có thể gặp ở địa phương, các em sẽ được trải nghiệm với những vấn đề đang tồn tại, nảy sinh xung quanh mình và ngày càng mở rộng, phức tạp hơn thể hiện trong mối quan hệ giữa con người với con người, giữa con người với tự nhiên địa phương, giữa con người với văn hóa xã hội ở địa phương. HS được trải nghiệm các chủ đề mang tính trực quan sinh động đến các chủ đề mang tính tư duy, trừu tượng, người học sẽ có cơ hội huy động tối đa các giác quan trong việc tiếp nhận chuyển hóa thông tin và biểu đạt chúng dưới dạng hình thức khác nhau, giúp HS vận dụng những kiến thức, kỹ năng đã học vào thực tiễn chương trình, đảm bảo tính phù hợp đối tượng và đặc điểm vùng miền. Chú trọng đến tính tích hợp trong DH, tránh quá tải, nặng nề. giúp HS hiểu, nắm bắt được những phong tục tập quán, những ngành nghề truyền thống, những danh lam thắng cảnh, những bài hát, dân ca của quê hương.

2.4. Phương pháp giảng dạy CTGDĐP tại các trường tiểu học

PPDH CTGDĐP tại các trường tiểu học bao gồm: Kết hợp những PPDH truyền thống như thuyết trình, giảng giải, nêu gương, kể chuyện, tham quan, thi đua, khen thưởng với các phương pháp khác và kỹ thuật DH hiện đại tùy theo điều kiện và hoàn cảnh cụ thể. Chú trọng những PPDH tích cực: DH dựa vào nhiệm vụ, dự án, giải quyết vấn đề đáp ứng mục tiêu của chương trình GDPT2018.

Ở cấp tiểu học, HĐGD văn hóa, lịch sử địa phương được khuyến khích giảng dạy thông qua các tiết học Mĩ thuật, Âm nhạc, các tiết học trải nghiệm trong nhà trường. Phương pháp học mà chơi, chơi mà học giúp HS dễ dàng tiếp thu nội dung bài giảng, có thể nhớ lâu, nhớ kỹ về các giá trị văn hóa, lịch sử của quê hương.

2.5. Hình thức PPDH CTGDĐP tại các trường tiểu học

- Thông qua việc đa dạng hóa các PPDH như: dạy tích hợp, liên môn, lồng ghép nội dung chương trình với các hoạt động ngoại khóa... đã tạo môi trường lý tưởng giúp HS chủ động tìm hiểu, khám phá và nâng cao hiểu biết về các giá trị văn hóa, lịch sử địa phương.

- Hình thức tổ chức theo tiết học và nếu có thể tổ chức thành một buổi riêng. Giáo viên cần chuẩn bị tư liệu chu đáo, tổ chức giờ dạy nhẹ nhàng, hiệu quả.

- Tích hợp giáo dục vào các hoạt động trên lớp cũng như các HĐGD trải nghiệm, chú trọng DH trên thực địa, hiện trường, tăng thực hành, giáo dục kỹ năng sống cho HS, tác động đến tình cảm, đem lại niềm vui hứng thú học tập cho HS, góp phần tích cực giáo dục tình yêu quê hương đất nước và giữ gìn bản sắc văn hóa của địa phương.

- Ngoài những nội dung trong tài liệu, chương trình do các tỉnh, thành phố biên soạn, giáo viên có thể sử dụng thêm các thông tin, sự kiện, tình huống, điển hình ở trường, lớp, địa phương, đặc biệt ở sự trải nghiệm của HS; hướng dẫn HS sưu tầm tài liệu.

- Tổ chức cho HS thăm viếng, chăm sóc các di tích lịch sử, bia tưởng niệm ở địa phương, nghĩa trang liệt sĩ,...

- Nhà trường còn linh hoạt tổ chức thực hiện như: chiếu phim tư liệu văn hóa và lịch sử, đưa HS đi tham quan các bảo tàng, di tích, đài tưởng niệm, trải nghiệm các làng nghề truyền thống, dạy hát các làn điệu dân ca, các món ăn đặc sản ở địa phương, liên hoan văn nghệ, thi tuyên truyền giới thiệu sách theo chủ đề,...

- Tổ chức tập huấn, hướng dẫn, hỗ trợ GV, CBQLGD tiểu học triển khai thực hiện tích hợp với HĐTN và DH các môn học ở tiểu học.

Tổ chức triển khai thực hiện nội dung GD ĐP cấp tiểu học trong chương trình GDPT 2018 sẽ triển khai thực hiện theo chỉ đạo và hướng dẫn của Bộ và Sở Giáo dục và Đào tạo.

2.6. Kiểm tra đánh giá giảng dạy CTGDĐP tại các trường tiểu học

Kiểm tra trước tiên bao gồm xác định mục tiêu cùng với các tiêu chí đánh giá như kiểm tra đánh giá tích hợp liên môn, các HĐGD để giúp các cá nhân hay bộ phận rõ hơn về những hoạt động của mình, khẳng định được mình, từ đó học sẽ tích cực hơn, tự giác hơn và biết điều chỉnh hoạt động của mình cho phù hợp với yêu cầu chung của HĐGD của địa phương, cho HS kịp thời giải quyết được các khó khăn vướng mắc của giáo viên.

KTĐG là một chức năng cơ bản và quan trọng của quản lý là khâu cuối cùng mà người quản lý phải thực hiện. Kiểm tra HĐGD địa phương cho HS là quá trình xem xét thực tiễn tổ chức bộ máy nhân sự và các lực lượng xã hội tham gia vào hoạt động của nhà trường, đánh giá thực trạng hoạt động DH theo nội dung giáo dục của địa phương cho HS, qua đó khuyến khích cái tốt, những việc làm được, phát hiện những sai phạm, những hạn chế để điều chỉnh nhằm đạt được mục tiêu đã đề ra trong công tác giáo dục địa phương cho HS tiểu học.

Kiểm tra HĐGD địa phương cho HS cụ thể: Thành lập ban kiểm tra HĐGD địa phương; xác định nội dung kiểm tra HĐGD địa phương cho HS, xây dựng các tiêu chí đánh giá trên cơ sở của HĐGD địa phương cho HS phù hợp với đơn vị, xác định thời gian kiểm tra, hình thức kiểm tra, xử lý thông tin sau khi kiểm tra HĐGD địa phương cho HS.

Việc KTĐG cần có sự tham gia của các lực lượng giáo dục bên trong nhà trường, và có thể tham khảo ý kiến của cha mẹ HS và các lực lượng giáo dục bên ngoài nhà trường, đặc biệt cần tôn trọng ý kiến của HS, phải đánh giá từng hoạt động sau từng học kỳ và cả năm học.

2.7. Phối hợp các lực lượng trong giảng dạy CTGDĐP tại trường tiểu học

Lãnh đạo trường tiểu học cần xây dựng cơ chế phối hợp triển khai giảng dạy chương trình GD ĐP; phối hợp chặt chẽ với các đoàn thể trong nhà trường như Đoàn TN, công đoàn, cha mẹ HS và các lực lượng giáo dục ngoài nhà trường tham gia nghiệp giáo dục và đào tạo của địa phương.

3. Kết luận

Giảng dạy theo CTGDĐP ở tiểu học là hoạt động được thiết kế nhằm bổ sung tăng cường cho HĐGD chính thức, chú ý đến tính thực tiễn trải nghiệm của HS, gắn bó với cộng đồng và địa phương. Theo đó, HS được đề cao, tích cực tham gia các hoạt động học tập, áp dụng kiến thức với các tình huống thực tiễn, tạo ra mối liên hệ giữa cá nhân với cộng đồng, nhà trường và cộng đồng.

Những vấn đề lý luận về giảng dạy nội dung GD ĐP theo chương trình GDPT 2018 ở tiểu học, được trình bày trên đây; sẽ là cơ sở lý luận để các CBQL, GV ở các trường tiểu học khảo sát triển khai HĐGD địa phương cho HS tại các trường tiểu học và đề ra các biện pháp nâng cao giảng dạy nội dung GD ĐP theo chương trình GDPT2018 ở tiểu học của địa phương, đơn vị.

Tài liệu tham khảo

1. Ban Chấp hành TƯ (2013), *Nghị quyết Số 29 – NQ/TW ngày 04/11/2013. về Đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục và đào tạo*, Hà Nội

2. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2018), *Thông tư số 32/2018/TT-BGDĐT ngày 26/12/2018 ban hành Chương trình GDPT*. Hà Nội

3. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2019), *Công văn số 3536/BGDĐT-GDTrH ngày 19 tháng 8 năm 2019 về biên soạn, thẩm định nội dung giáo dục của địa phương cấp tiểu học trong Chương trình GDPT2018 và tổ chức thực hiện từ năm học 2020-2021*. Hà Nội